

SZTUKA WOJENNA

TAKTYKA FORMACJI NIEREGULARNYCH

pplk dr Wojciech WIĘCEK
Akademia Obrony Narodowej

Abstract

Lessons from the Expeditionary Operations conducted last year show that the main adversaries of allied task forces taking part in these operations are irregular armed formations. This forces us to seek effective ways of combatting these forces. The key issue here seems to be defining the goals of the activities and tactics of irregular formations. This allows appropriate countering actions to be selected and, consequently, chosen objectives achieved in the shortest time and own losses minimised.

Key words – tactics, irregular formations.

Wstęp

Przeobrażenia w środowisku bezpieczeństwa po zakończeniu „zimnej wojny” doprowadziły do zmiany zagrożeń typowo wojennych na zagrożenia o innym charakterze, takie jak: terroryzm, konflikty na tle narodowościowym i etnicznym, klęski żywiołowe oraz, będące ich następstwem, masowe exodusy ludności. Powyższy fakt wywiera zasadniczy wpływ na zadania sił zbrojnych, wśród których walka z przeciwnikiem nadal pozostaje przedsięwzięciem istotnym, jednak coraz częściej drugoplanowym. Należy jednak zauważyć, że podczas prowadzonych wspólnie operacji ekspedycyjnych personel kontyngentów wojskowych musi liczyć się z możliwością destrukcyjnego oddziaływania na żołnierzy sojuszu (koalicji) przez ugrupowania zbrojne nieakceptujące obecności na określonych obszarach wojsk, postrzeganych przez nich jako okupacyjne. Okazuje się również, że jest to przeciwnik wymagający i skuteczny, czego wykładnią jest poziom strat w szeregach kontyngentów wojskowych uczestniczących we współczesnych operacjach poza granicami kraju¹. Taki

¹ W latach 2001–2013 w Afganistanie poległo 3409 żołnierzy koalicji. Zob. <http://icasualties.org/ocf/> dostęp 12.01.2014.

przeciwnik wykorzystuje sposoby walki adekwatne do posiadanych możliwości, przy uwzględnianiu celu, jaki w danym czasie może osiągnąć, preferując formy aktywności zbrojnej charakterystyczne dla działań partyzanckich².

Doświadczenia uzyskane w ostatnich latach w Iraku i Afganistanie wskazują na to, że przeciwdziałanie poczynaniom takiego przeciwnika jest czasochłonnym i skomplikowanym przedsięwzięciem, wymagającym właściwego zdefiniowania celu jego działania oraz poznania preferowanej przez niego taktyki. Nie jest to zadanie łatwe, bowiem opisywany przeciwnik nie funkcjonuje w jasno zdefiniowanych strukturach organizacyjnych, zazwyczaj stosuje prymitywne narzędzia walki oraz unika otwartych starć na rzecz wykonywania zaskakujących uderzeń w słabe miejsca silniejszego nieprzyjaciela.

Formacje nieregularne jako przeciwnik w walce zbrojnej

Sformułowanie – *nieregularne siły zbrojne* nie jest w teorii problemu nowością. W literaturze przedmiotu definiuje się je jako oddziały i formacje, które nie są jednostkami wojsk regularnych i zalicza się do nich³: oddziały ochotnicze, straże obywatelskie oraz formacje partyzanckie, podlegające osobie odpowiedzialnej za swych podwładnych oraz przestrzegające praw i zwyczajów wojennych. Członkowie formacji nieregularnych muszą w czasie walki odróżniać się od ludności niewalczącej oraz jawnie nosić broń. W ujęciu teoretycznym formacje nieregularne są zatem częścią sił zbrojnych, które jednak ze względu na specyficzne uwarunkowania prowadzonych działań oraz realizowanych zadań nie funkcjonują w regularnych strukturach organizacyjnych, nie posiadają jednolitego wyposażenia i uzbrojenia oraz stosują specyficzną, właściwą sobie taktykę⁴.

Podjęcie rozważań nad problemem *formacji nieregularnych*, wymaga odniesienia się do umocowanych doktrynalnie *działań nieregularnych*, definiowanych jako *...rodzaj działań bojowych prowadzonych specyficznymi sposobami w ugrupowaniu przeciwnika przez doraźnie tworzone, stosownie do potrzeb i sytuacji, zgrupowania taktyczne. Zgrupowania te przygotowane mogą być w czasie pokoju lub doraźnie tworzone w czasie wojny*⁵. Za podstawowe formy prowadzenia działań nieregularnych przyjmuje się dywersję, likwidację, działania psychologiczne napady i zasadzki, a więc niemal takie same jak w wypadku działań partyzanckich. Nasuwa się zatem pytanie – na czym polega „nieregularność” opisywanych działań? Zgodnie

² Działania partyzanckie są specyficzną formą walki zbrojnej, polegającą na wykonywaniu zaskakujących, krótkotrwałych i gwałtownych uderzeń na przeciwnika, zasadzek, napadów, aktów dywersji i sabotażu przy realizowanych na szeroką skalę działaniach psychologicznych. Prowadzi się je zazwyczaj na obszarze własnego kraju, zajęтым przez przeciwnika (wojska okupacyjne) lub kontrolowanym przez rodzimy reżim. Por. C. Kurowski, B. Woźniecki, *Działania partyzanckie*, WMON, Warszawa 1975, s. 14.

³ W. Lidwa, *Dylematy taktyki*, Wydawnictwo Menedżerskie PTM, Warszawa 2013, s. 72.

⁴ Por. *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2002, s. 77.

⁵ *Regulamin działań wojsk lądowych*, DWL, Warszawa 2008, s. 241.

z definicją przedstawioną w Słowniku języka polskiego, określenie *nieregularny* oznacza: *odbywający się w nierównych odstępach, mający zachwiane proporcje, pozbawiony symetrii, nieoparty na regulach, zasadach*⁶. Zaprezentowane powyżej formy prowadzenia działań określanych mianem *nieregularnych* prowadzone są jednak zgodnie z opisanymi teoretycznie zasadami i posiadają naukowe umocowanie prakseologiczne: *...silniejszego przeciwnika zbiorowego można pokonać, staczając kolejno walki z poszczególnymi uczestnikami zespołu, a względem każdego mając przewagę. Natomiast jeżeli przeciwnik stanowi całość zorganizowaną i mającą człon wyróżniony i wyjątkowo uzależniający, to wskazane jest wtedy obezwładnienie tego właśnie członu...*⁷.

Na podstawie zaprezentowanych powyżej treści można przyjąć, że „nieregularność” nie odnosi się do form i sposobów walki, lecz do sił, które tę walkę prowadzą. Z różnych (zamierzonych bądź niezamierzonych) powodów, formacje nieregularne nie przyjmują struktury organizacyjnej opartej na przejrzystych podziałach. W zależności od potrzeb i możliwości, mogą one posiadać wyraźny podział hierarchiczny, zazwyczaj bardzo złożony lub spłaszczony, bez wyraźnie zdefiniowanego szczebla nadrzędnego. Te ostatnie będą charakterystyczne dla ugrupowań, których cele działania nie mają podłoża ideologicznego, lecz nastawione są na uzyskanie określonych korzyści materialnych⁸.

W odniesieniu do zaprezentowanych rozważań terminologicznych dotyczących nieregularnych sił zbrojnych należy wyraźnie podkreślić, że nie oddają one istoty formacji nieregularnych występujących na obszarach prowadzenia współczesnych operacji ekspedycyjnych. Takie założenie wynika z faktu, iż przeciwnik wojsk sojusznicznych (koalicyjnych) prowadzi walkę w sposób podstępny i nie respektuje zapisów międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych. Nie odróżnia się od ludności cywilnej, a jej obecność postrzega jako czynnik warunkujący skuteczność swoich działań, co wynika ze świadomości konieczności przestrzegania zasad użycia siły przez wojska sojuszu (koalicji). Na potrzeby niniejszego artykułu *formacje nieregularne* będziemy zatem postrzegać jako **wszelkie ugrupowania zbrojne, nieprzychylnie wojskom sojusznicznym (koalicyjnym) i lokalnym siłom bezpieczeństwa, legalnej władzy oraz popierającemu ją społeczeństwu, występujące na obszarach prowadzenia współczesnych operacji ekspedycyjnych**.

Formacje nieregularne będą zmuszone do stosowania wyszukanych sposobów oddziaływania na nieprzyjaciela, adekwatnych do posiadanych możliwości wykonawczych. Wobec powyższego, napady, zasadzki czy działania psychologiczne będą podstawowymi i regularnymi przedsięwzięciami, realizowanymi świadomie oraz na podstawie ukształtowanych zasad postępowania⁹. Są zatem podstawy, by sądzić, że

⁶ <http://sjp.pwn.pl/szukaj/nieregularny>, dostęp 18.03.2014.

⁷ T. Kotarbiński, *Hasło dobrej roboty*. Warszawa, 1975, s. 136

⁸ W. Więcek, *O działaniach przeciwrebelianckich inaczej*, „Kwartalnik Bellona” nr 2/2014, materiał w druku.

⁹ Takich jak: zaskoczenie, elastyczność, utrzymanie inicjatywy, ruchliwość i manewrowość, koncentracja i rozśrodkowanie sił oraz skrytość działań. Szerzej: W. Więcek, *Zwalczanie przeciwnika nieregularnego*, AON, Warszawa 2010.

istnieje taktyka działania formacji nieregularnych, rozumiana jako teoria i praktyka użycia posiadanych przez takie formacje sił i środków (możliwości wykonawczych) do realizacji założonych celów. Jej wyrazem będzie jednak nie tylko zbrojne oddziaływanie na przeciwnika, lecz przede wszystkim wykonywanie szeregu przedsięwzięć niebojowych, ukierunkowanych na psychologiczne nękanie wrogich sił oraz pozyskiwanie bądź wymuszanie poparcia społeczeństwa zamieszkującego obszar działania sił nieregularnych¹⁰.

Doświadczenia historyczne wskazują na to, że zwalczanie formacji nieregularnych jest skomplikowanym i długotrwałym przedsięwzięciem, w wielu wypadkach niosącym za sobą ryzyko poniesienia znacznych strat. Oznacza to, że problem przeciwdziałania poczynaniom takiego przeciwnika jest nadal aktualnym obszarem penetracji naukowej, wymagającym jednak wcześniejszego zrozumienia celów jego działania oraz preferowanej taktyki walki. Na podstawie uzyskanych wniosków możliwe stanie się określenie sposobów postępowania w konfrontacji z tym, na pozór słabszym, nieprzyjacielem.

Cele działania formacji nieregularnych

Każde planowe działanie wymaga wcześniejszego określenia celu postępowania, rozumianego jako zamierzony stan rzeczy lub zdarzenie¹¹. Celowość, będąca głównym postulatem prakseologicznym, jest także podstawową zasadą sztuki wojennej¹². Zwycięstwo w walce przypadnie stronie, która osiągnie zamierzony cel, uniemożliwiając tym samym osiągnięcie celu przez przeciwnika. A zatem to właśnie cel działania będzie wytyczał kierunek rozwiązania problemów stojących na drodze do jego realizacji, przy wykorzystaniu posiadanych sił i środków oraz odpowiednich sposobów postępowania.

Nie ulega wątpliwości, że formacje nieregularne będą zmuszone do funkcjonowania w warunkach posiadania przez ich przeciwnika znaczącej przewagi liczebnej oraz technologicznej. Wobec powyższego, główny wysiłek poczynają tych formacji nie może być ukierunkowany na działalność zbrojną. Na podstawie prowadzonych badań oraz doświadczeń z konfliktów zbrojnych początku XXI wieku można przyjąć, że opisywany przeciwnik dąży do poszukiwania celów adekwatnych do swoich możliwości. Wśród nich jako główny wymienia się przywrócenie stanu sprzed inter-

¹⁰ W roku 2006 w okręgu Pandżwai w Afganistanie talibowie dokonali egzekucji 26 chłopów za rzekome dostarczanie informacji wojskom NATO oraz agencjom rządowym. Atakowano również przedstawicieli urzędów oraz szefów policji, miały także miejsce porwania członków rodzin funkcjonariuszy rządowych, aby wymóc na nich rezygnację ze stanowisk oraz zmusić do współpracy z formacjami nieregularnymi. Zob. A. Giustozzi, *Koran, kałasznikow i laptop. Rebelia neotalibów w Afganistanie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2009, s. s. 93.

¹¹ T. Pszczołowski, *Zasady sprawnego działania*, Wiedza Powszechna, Warszawa 1967, s. 136.

¹² Zarówno Tadeusz Kotarbiński, jak i Tadeusz Pszczołowski wyróżniają celowość wśród zasad prakseologii. Jako warunek uzyskania powodzenia w dzianiu wskazują między innymi konieczność osiągnięcia celu. Zob. T. Kotarbiński, *Z zagadnień ogólnej teorii walki*, WSPTWW, Warszawa 1938, s. 7–8, T. Pszczołowski, *Zasady...*, wyd. cyt., s. 12–13.

wencji wojsk sojuszniczych (koalicyjnych), co jest możliwe tylko w sytuacji zmuszenia tych wojsk do opuszczenia obszaru prowadzenia operacji ekspedycyjnej¹³. Czynnikiem wpływającym na możliwość jego osiągnięcia będzie wprowadzanie szeroko pojętego stanu destabilizacji określonego regionu¹⁴, przy szerokim wykorzystaniu środków masowego przekazu będących w zasięgu takiego przeciwnika oraz utrzymywanie nieusuwalnego potencjału zagrożenia w szeregach wojsk sojuszniczych czy koalicyjnych¹⁵.

Kluczową rolę w osiągnięciu powodzenia zarówno przez formacje nieregularne, jak i siły sojusznicze (koalicyjne) odgrywa społeczeństwo zamieszkujące rejon ich działania, dlatego jest ono obiektem ciągłego oddziaływania obu walczących stron. Pozbawione sprawnego zasilania logistycznego oraz bezpiecznych miejsc przebywania formacje nieregularne są zmuszone do poszukiwania sposobów na uzyskanie akceptacji i wsparcia swoich poczynań przez ludność niewalczącą. Zdobycie lub wymuszenie przychylności społeczeństwa jest podstawowym warunkiem utrzymania swobody działania. Wyrazem jej posiadania przez formacje nieregularne będzie pozyskanie schronienia dla bojowników oraz sieci niewielkich baz, przystosowanych do przechowywania zapasów broni i amunicji. Zapewnia to w razie potrzeby możliwość uaktywnienia w krótkim czasie dość licznych zgrupowań zbrojnych w dowolnym rejonie strefy działań.

We współczesnych operacjach ekspedycyjnych przemoc mająca prowadzić do spadku poparcia legalnej władzy oraz zgrupowań międzynarodowych, a zwiększenia liczby sympatyków formacji nieregularnych, przyjmuje bardzo rygorystyczne formy. Zastraszanie, porwania, morderstwa urzędników¹⁶, egzekucje, skłócanie lokalnych społeczności oraz zamachy samobójcze w czasie wyborów mają na celu obniżenie poparcia społecznego dla sił sojuszniczych (koalicyjnych) oraz instytucji rządowych poprzez ukazanie ich nieudolności czy braku kompetencji w zapewnieniu obywatelom bezpiecznego i stabilnego rozwoju. Takie działanie przeciwnika staje się obecnie podstawowym zagrożeniem dla osiągnięcia celów operacji prowadzonych poza granicami sojuszu.

¹³ Wśród celów formacji nieregularnych wymienia się także: uzyskanie wpływów, przejęcie władzy, uzyskanie korzyści majątkowych czy ochronę własnych interesów. Zob. W. Więcek, *Zwalczanie sił destabilizacyjnych w operacjach reagowania kryzysowego. Rozprawa doktorska*, AON, Warszawa 2012, s. 70.

¹⁴ Nie istnieje jednoznaczna definicja działań destabilizacyjnych. Według *Słownika języka polskiego PWN*, destabilizacja to utrata lub zachwianie stanu równowagi. Destabilizować zaś to powodować destabilizację czegoś. <http://sjp.pwn.pl/szukaj/destabilizowac> [dostęp: 20.03.2013]

¹⁵ Trafnie określili to H. Münkler: *... wojna partyzancka ma na uwadze gospodarczą bądź polityczną wytrzymałość przeciwnika. Gdy straty w ludziach rosną, a konsekwencje ekonomiczne wojny stają się dla okupanta lub potęgi kolonialnej coraz większym ciężarem, wtedy rośnie też wola tak zwanego politycznego rozwiązania, czyli wycofania wojsk. Partyzanci nie muszą zatem zwyciężyć militarnie, aby odnieść sukces, a jedynie utrzymać nieusuwalny potencjał zagrożenia*. Zob. H. Münkler, *Wojny naszych czasów*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2004, s. 43.

¹⁶ Dochodzi również do zabójstw urzędników pełniących najwyższe funkcje w państwie. W lipcu 2011 roku, we własnym domu roku został zastrzelony przez swojego ochroniarza, postrzegany jako jeden z najbardziej wpływowych ludzi w Afganistanie, przyrodni brat prezydenta tego kraju, Ahmad Wali Karzaj. Do zamachu przyznali się talibowie. Zob. <http://www.rp.pl/artukul/9189,686560-Afganistan--Brat-prezydenta-zginal-w-zamachu.html>

Złożone cele działania formacji nieregularnych będą możliwe do osiągnięcia po uprzednim rozłożeniu ich na szereg celów cząstkowych. Można do nich zaliczyć: podważanie zasadności działania sił sojuszniczych (koalicyjnych), obniżanie ich woli do prowadzenia operacji, dyskredytację władz, oddziaływanie na opinię publiczną, kreowanie właściwego dla siebie wizerunku medialnego oraz wymuszanie poparcia społeczeństwa. Uzyskane doświadczenia wskazują na to, że możliwość realizacji wybranych celów cząstkowych taki przeciwnik upatruje również w zbrojnym oddziaływaniu na wroga mu siły, jednak zazwyczaj nie w otwartych starciach, lecz przy wykorzystaniu niewielkich nakładów oraz prymitywnych środków walki, np. prowizorycznych urządzeń wybuchowych (ang. *improvised explosive device* – IED)¹⁷. Z reguły uderzenia są kierowane na wybrane elementy ugrupowania bojowego zgrupowań międzynarodowych i nie są na pozór zbyt dotkliwe, co wynika z niedoskonałości środków walki pozostających w posiadaniu formacji nieregularnych. Takie oddziaływanie wywiera jednak zamierzony przez przeciwnika efekt psychologiczny, polegający na budowaniu przekonania o stałym prawdopodobieństwie ataków, wobec których nie można podjąć skutecznego przeciwdziałania. Obniżanie poziomu morale poprzez „nękanie” sił sojuszniczych (koalicyjnych) oraz budowanie przeświadczenia o ciągłym zagrożeniu ze strony przeciwnika jest zjawiskiem bardzo niebezpiecznym i jak pokazują doświadczenia – wykonalnym dla przeciwnika.

Zaprezentowane powyżej rozważania wskazują na to, że zasadniczym sposobem osiągania celów formacji nieregularnych będzie oddziaływanie pośrednie, polegające na unikaniu bezpośredniej konfrontacji na rzecz oddziaływania z ukrycia, jednak w każdym z możliwych środowisk, także w środkach masowego przekazu. Wyrazem takiej koncepcji jest połączenie w jeden spójny system efektów oddziaływania psychologicznego, informacyjnego, wymuszającego oraz bojowego. Rosnące straty wśród żołnierzy sojuszu dowodzą, że jest to podejście umożliwiające przeciwnikowi osiągnięcie założonych celów. Dostrzegamy także dostosowywanie taktyki działania formacji nieregularnych do przedsięwzięć realizowanych przez wojska sojusznicze. Jest to zatem przeciwnik wymagający oraz uczący się, czego wyrazem jest ewolucja jego taktyki działania, a co za tym idzie – coraz większa skuteczność w osiągnięciu założonych przez niego celów.

Wyznaczniki taktyki formacji nieregularnych

Wnioski i doświadczenia ze współczesnych konfliktów zbrojnych wskazują na to, że mamy do czynienia z niekwestionowaną potęgą państw NATO w dziedzinie sztuki wojennej, a stawienie czoła ich zaawansowanym technologicznie armiom w otwartej (symetrycznej) konfrontacji zbrojnej jest z góry skazane na niepowo-

¹⁷ Prowizoryczne urządzenia wybuchowe (IED), to *urządzenie wybuchowe, sporządzone w sposób prowizoryczny, przeznaczone do rażenia ludzi i (lub) środków (przedmiotów) materialnych. Zawiera przedmioty wybuchowe i inne elementy (przedmioty) pochodzenia wojskowego i (lub) niewojskowego*. S. Kowalkowski, *Improwizowane urządzenia wybuchowe – definicje*, „Przegląd Wojsk Lądowych”, nr 6/2010, s. 27.

dzenie. Powyższe założenie jest prawdopodobnie podstawowym czynnikiem wyznaczającym kierunki ewolucji taktyki formacji nieregularnych, zmuszającym ich liderów do poszukiwania skutecznych sposobów oddziaływania na przeważającego technologicznie oraz liczebnie przeciwnika. Wyrazem opisywanej taktyki są zatem potyczki, zasadzki, unikanie rozstrzygających starć, porwania, sabotaż, dywersja oraz działania typu „uderz i uciekaj”. Takie sposoby oddziaływania wynikają z ograniczeń formacji nieregularnych w aspekcie organizacyjnym, technologicznym, edukacyjnym oraz finansowym.

W świetle zaprezentowanych powyżej treści można przyjąć, że cechą charakterystyczną opisywanej taktyki jest dążenie do uzyskania największego efektu oddziaływania przy wykorzystaniu możliwie najmniejszego nakładu sił i środków. W wielu sytuacjach zakładane efekty nie będą możliwe do osiągnięcia wskutek bezpośredniego oddziaływania na przeciwnika, lecz poprzez wystąpienie następstw wtórnych określonych zachowań¹⁸. Należy przy tym wyraźnie podkreślić, że kluczową rolę odgrywa wtedy czas, który działa na korzyść formacji nieregularnych.

Istotą taktyki formacji nieregularnych nie jest dążenie do pokonania przeciwnika w walce, lecz utrzymywanie w świadomości dowódców i żołnierzy strony przeciwnej ciągłego napięcia psychicznego, wynikającego z obawy o swoje życie i zdrowie. Jest to możliwe do osiągnięcia poprzez ostrzały baz, napady na siedziby władz oraz urzędy a także ataki samobójcze, które pomimo wprowadzania systemów zabezpieczających przed nimi nadal pozostają bardzo groźne i trudne do przewidzenia. Unikanie większych, otwartych starć ma ponadto wymiar medialny, ponieważ pozbawia siły międzynarodowe możliwości odniesienia spektakularnego zwycięstwa, utwierdzającego światową opinię publiczną w przekonaniu o zasadności prowadzonej operacji.

Podstawowym środowiskiem oddziaływania formacji nieregularnych są obszary zabudowane. Znajomość terenu i umiejętne wykorzystanie jego walorów jest zasadniczym czynnikiem warunkującym skuteczność działania takich formacji. Potwierdzają to liczne przykłady z konfliktów zbrojnych zarówno współczesnych jak i bardziej odległych.

Taktyka formacji nieregularnych znacznie odbiega od tradycyjnie postrzeganych działań bojowych. Wymusza organizowane i wykorzystywanie w walce niewielkich grup, dysponujących lekkim i łatwym do przenoszenia uzbrojeniem. Grupy te powinny być zdolne do wykonywania zadań wielowariantowych, dlatego szczególnego znaczenia nabiera angażowanie bojowników wyszkolonych specjalistycznie i dysponującymi przenośnymi środkami przeciwlotniczymi i przeciwpancernymi. Posiadane uzbrojenie wywiera zasadniczy wpływ na prowadzenie działań. Maksymalne wykorzystanie jego możliwości będzie wiązać się niejednokrotnie z koniecznością oddziaływania na przeciwnika z małej odległości. Wobec powyższego, nieszablono-

¹⁸ Przykładem takiego działania jest choćby wykonywanie spektakularnych, nagłośnionych medialnie uderzeń na kształtujące się lokalne siły bezpieczeństwa w celu ukazania ich bezradności i niezdolności do samoobrony, podważając tym samym ich gotowość do zapewnienia bezpieczeństwa społeczeństwu.

wość, spryt, dążenie do przechytrzenia przeciwnika, pomysłowość i rozważa będą niewątpliwie sprzymierzeńcem walczących ugrupowań.

Taktyka formacji nieregularnych musi być prosta i na tyle elastyczna, by płynnie dostosowywać się do częstych zmian sytuacji bojowej. Będzie polegać na wykonywaniu niespodziewanych, silnych uderzeń na obiekty przeciwnika, wraz z równoległym stosowaniem zasadzek na wojska i konwoje, doprowadzając do dezorganizacji ich poczynań. Wyniki badań wskazują na to, że zasadzki są najpowszechniejszym sposobem oddziaływania formacji nieregularnych. Współcześnie, podstawowym ich rodzajem są prowizoryczne ładunki wybuchowe (IED), które zadają nie tylko straty fizyczne ale również znacznie obniżają morale regularnych wojsk. W samym tylko 2009 roku w Afganistanie wykonano 3149 ataków z wykorzystaniem tego środka walki¹⁹. Zalety stosowania ładunków prowizorycznych wynikają z faktu, że są one proste i tanie w wykonaniu, łatwe do pozyskania oraz zapewniają stosunkowo wysoki poziom bezpieczeństwa dla osób je obsługujących. Wykorzystywanie IED w dogodnym terenie i przeciwko ściśle określonym celom jest obecnie elementem taktyki formacji nieregularnych, charakteryzującym się wysoką skutecznością. W ostatnim czasie zastosowano jeszcze bardziej destrukcyjną formę zasadzek, polegającą na wykorzystywaniu ładunków wybuchowych zawierających w sobie igły i żyłki zarażone wirusem HIV. Zdetonowanie takich bomb naraża żołnierzy na zarażenie śmiertelnym wirusem, wpływając negatywnie na morale wojsk sojusznicych (koalicyjnych)²⁰.

Taktyka formacji nieregularnych podlega ciągłej ewolucji, czego wyrazem jest rosnąca liczba wykonywanych przez takiego przeciwnika tzw. *ataków kompleksowych*. Ich istota wyraża się w krótkotrwałym, intensywnym oddziaływaniu na wybrane obiekty strony przeciwnej przy wykorzystaniu niewielkich nakładów przynoszących znaczne efekty, głównie natury psychologicznej. Atak kompleksowy jest działaniem polegającym na jednoczesnym oddziaływaniu na jeden lub kilka obiektów przy zastosowaniu dwóch, lub więcej sposobów walki. Jednym z wariantów ataku kompleksowego jest wykonanie w pierwszej kolejności ostrzału bazy, następnie zdetonowanie przy bramie wjazdowej samochodu – pułapki, po czym ostrzelanie bazy z broni strzeleckiej. Oczywiście możliwe są również inne warianty jego realizacji, w zależności od posiadanych możliwości oraz pomysłowości liderów formacji nieregularnych. Opisywane ataki wykonywane są zazwyczaj w rejonach baz i dróg przejazdu patroli. Wymagają one dokładnego zaplanowania i rozpoznania obiektu uderzenia przy wykorzystaniu sprzyjających warunków terenowych, są jednak przedsięwzięciem opłacalnym, wywołują bowiem znaczny efekt psychologiczny w szeregach żołnierzy strony przeciwnej. Stosowanie w działaniu ataków kompleksowych świadczy o ewolucji taktyki formacji nieregularnych. Zarazem możemy

¹⁹ R. Radomski, *Zagrożenia wynikające z prowadzenia działań w środowisku występowania Improwizowanych Urządzeń Wybuchowych (IED)* [w:] *Kierunki i możliwości rozwoju narodowych zdolności w zakresie przeciwdziałania improwizowanym urządzeniom wybuchowym*, DWLąd., Wrocław 2010, s. 69.

²⁰ <http://media.wp.pl/kat,1022943,wid,12357701,wiadomosc.html>.

przyjąć, że ich liderzy znają i świadomie stosują zasady działania charakterystyczne dla walki z silniejszym przeciwnikiem.

Taktyka formacji nieregularnych charakteryzuje się specyficznymi cechami. Ta odmienność wynika z faktu jej stosowania przez siły o mniejszym niż nieprzyjaciel potencjale liczebnym i technologicznym. Poszukiwanie rozwiązań w decydujących starciach byłoby dla formacji nieregularnym jednoznaczne z rozbiciem lub, w najlepszym wypadku, utratą zdolności bojowej. Dlatego walka musi przybierać charakter nękający, asymetryczny i nieszablonowy, połączony z wszechobecnym stosowaniem fortelu. Przebiegłość taktyczna i twórcza wyobraźnia liderów formacji nieregularnych mają decydujący wpływ na stan końcowy prowadzonych działań. Nieprzewidywalność poczynań, budowanie stanu ciągłego zagrożenia w szeregach wroga oraz stosowanie wyszukanych form i sposobów walki, połączone z wysoką manewrowością działań, czynią siły nieregularne niezwykle groźnym przeciwnikiem dla zaawansowanych technologicznie i górujących nad nimi liczebnie armiami początku XXI wieku.

Zakończenie

W niniejszym artykule nie poruszono wszystkich zagadnień dotyczących taktyki formacji nieregularnych, bowiem znacznie wykracza to poza jego ramy. Zamiarem autora było jedynie zasygnalizowanie problemu oraz stworzenie podstawy do przeprowadzenia szerszych badań w tym niewątpliwie istotnym obszarze poznania naukowego.

Są podstawy by sądzić, że znaczenie formacji nieregularnych w konfliktach zbrojnych przyszłości będzie stale rosnąć. Potwierdzeniem powyższego założenia są bieżące wydarzenia na Ukrainie. Na kanwie sytuacji za naszą wschodnią granicą można dostrzec wiele analogii do założeń opisanych w niniejszym artykule, w aspekcie celów oraz sposobów oddziaływania na legalne władze, społeczeństwo i regularne wojska, przez nieregularne i w wielu wypadkach „beziemne” ugrupowania zbrojne. Podobieństwa te zmuszają do refleksji nad problemem formacji nieregularnych, których występowanie nie ogranicza się już tylko do peryferii sojuszu, lecz staje się niepokojącym zjawiskiem u jego granic. Prowadzenie rozważań dotyczących taktyki takiego przeciwnika oraz jego zwalczania jest zatem aktualnym obszarem zainteresowania nauk o obronności, wymagającym jednak nie tylko obudowy teoretycznej, ale także wprowadzania rozwiązań praktycznych podczas ćwiczeń.

IRREGULAR FORMATIONS TACTICS

Introduction

Transformations in the security environment that took place after the end of the cold war resulted in threats changing from typical war fighting to fighting of a new nature, such as: terrorism, ethnic and national conflicts, natural disasters and consequent massive population exoduses. This situation has **significant implications** for the responsibilities of armed forces, among which combat with the enemy still remains the essential mission but very often becomes a secondary one. It should also be noted here that during present-day expeditionary operations, a military contingent's personnel must take into account the destructive impact on coalition forces of armed formations that do not accept their presence on specific territory, seeing them as occupants. That enemy turns out to be very demanding and effective, which affects the level of casualties among military contingents taking part in current operations abroad¹. **Such an enemy is employing fighting measures corresponding** with its capabilities and, taking into account the goals he can achieve at the time, he prefers forms of military activities typical for guerilla warfare².

Experience gained in the previous years in Iraq and Afghanistan shows that countering enemy activities is a time-consuming and complex undertaking requiring the proper defining of enemy goals and his preferred tactics. It is **not an easy mission**, because the enemy described hasn't got clearly defined structures and is usually making use of primitive weapons and avoiding open confrontations whilst conducting surprising assaults on the soft targets of a stronger opponent.

IRREGULAR FORMATIONS AS THE COMBAT ENEMY

The phrase '*irregular armed forces*' is nothing new in theory. In the literature it is defined as units and formations that are not regular troops units and may consist of³: voluntary units, citizens' guards, guerrilla formations that are being commanded by a person responsible for his subordinates and are following humanitarian and

¹ In the years 2001–2013 in Afghanistan there were 3409 coalition military fatalities. See <http://icasualties.org/oef/> as of 12.01.2014.

² Guerilla warfare is a specific method of military fight, that rely on conducting unexpected short lasting and violent attacks on enemy, ambushes, assaults, sabotage with full scale psychological operations. These operations usually are conducted on own country territory occupied by enemy (occupying forces) or controlled by own regime. Own translation: C. Kurowski, B. Woźniński, *Działania partyzanckie*, WMON, Warszawa 1975, page 14.

³ W. Lidwa, *Dylematy taktyki*, Wydawnictwo Menedżerskie PTM, Warsaw 2013, page 72.

conducting their operations in accordance with the laws and customs of war. **Members** of these formations must have a fixed distinctive sign recognisable at a distance to be distinguishable from non-combatants and carry their arms openly. From the theoretical perspective, the irregular formations are a part of the armed forces but they do not function in formal structures, do not use standard equipment and armaments and are using specific tactics adjusted to their needs due to the specific conditions in which operations are conducted and tasks are executed⁴.

Considering *irregular formations* requires referring to the doctrines which define *irregular operations* as ...*types of combat operations conducted in an enemy formation using specific methods in tactical formations formed ad hoc pursuant to the situation and its requirements. These formations could have been trained during peace time or formed ad hoc during wartime*⁵. The main ways of conducting irregular operations are assumed to be: sabotage, elimination, psychological operations, assault and ambush, which are used in almost equal measure in guerilla operations. As a result, the question arises - what does the term “irregularity” of operations mean? According to the definition in “Słownik Języka Polskiego⁶”, the phrase *irregular* means: taking place at an uneven rate, having odd proportions, asymmetric, not based on any rules or regulations⁷. The ways of conducting operations described as *irregular* above are, in fact, conducted in accordance with theoretically described rules and have scientific **praxeological fundamentals**: ...*a stronger collective enemy could be defeated, by fighting each member of a group, over which advantage is gained. If the enemy is forming a well organised unity that has exceptionally distinct guiding element, then it is advisable to suppress that element...*⁸.

Based on the content presented above, it could be considered that “irregularity” is not related with ways and methods of fighting, but rather with forces who conduct that fight. Due to many different (intended or unintended) reasons, the irregular formations do not organise themselves into clearly identifiable structures. Depending on requirements and capabilities, they could have a clear, often very complex, hierarchy or a flattened one without a specific higher level. The latter hierarchies are very typical for units without an ideological background, but focused on gaining specific material profits⁹.

With regard to terminological considerations for these irregular armed forces, it should be **emphasised that they do not present the crux of the matter when it comes to irregular formations that occur in the area of contemporary expeditionary operations**. This idea arises from the fact that the enemy of allied (coalition) forces is conducting its activities in an insidious way and does not comply with the provisions of the international humanitarian law for armed conflicts. The enemy neither distinguishes

⁴ See *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warsaw 2002, page 77.

⁵ Own translation: *Regulamin działań wojsk lądowych*, DWL, Warszawa 2008, page 241.

⁶ „Polish Language Dictionary”.

⁷ <http://sjp.pwn.pl/szukaj/nierregularny>, accessed 18.03.2014.

⁸ Own translation: T. Kotarbiński, *Hasło dobrej roboty*, Warsaw, 1975, page 136.

⁹ W. Więcek, *O działaniach przeciwrebelianckich inaczej*, „Kwartalnik Bellona” nr 2/2014, under printing process.

himself from the local population nor perceives their presence as a factor conditional for his operational effectiveness due to allied (coalition) forces' awareness of the requirement to comply with Rules of Engagement. For the needs of this article, irregular forces will be understood as **every armed formation opposing allied (coalition) forces or local security forces, the legal government and supporting the local population that exists on the area of the expeditionary operations.**

Irregular formations will be forced to practise sophisticated ways of influencing the enem, appropriate to the executive capabilities they possess. For this reason, assaults, ambushes and psychological operations will be primary and regularly conducted activities carried out in a **considered manner based on developed engagement rules**¹⁰. There is some basis for thinking that irregular forces tactics exist, understood as the theory and practice of fusing the power and resources (executive capabilities) possessed by such formations to achieve set targets. The tactics will not only be expressed by kinetic actions taken against opponents but rather primarily by a series of non-kinetic actions directed at psychological harassment of an opponent and gaining support from the population living on the territory of the irregular forces' activity¹¹.

Experience has shown that fighting with irregular forces is a complicated and long lasting mission that in many cases carries the risk of significant loses. The countering of the actions of such an enemy is still an active area of scientific research that firstly requires an understanding of the goal and preferred tactics of the enemy's activity. On the basis of the conclusions developed, it will be possible to describe possible ways to confront this apparently weaker enemy.

IRREGULAR FORMATIONS GOALS

Before each activity is planned, it is necessary to describe its goal, understood as the intentional state of an affair or event¹². Advisability, being the main praxeological postulate, is also one of the primary rules in the art of war¹³. Victory will belong to the side that achieves its intended goal and, at the same time, prevents the enemy from achieving its goal. Therefore, the goal of activities will be to find possible

¹⁰ Such as: surprise, flexibility, exploit initiative, maneuver, concentration and dispersion of forces, concealment. Further: W. Więcek, *Zwalczanie przeciwnika nieregularnego*, AON, Warsaw 2010.

¹¹ In 2006 in Pandżwai district in Afghanistan, the Taliban executed 26 boys for alleged information sharing with NATO forces and government agencies. Attacks were being carried out against government representatives and police chiefs and the kidnapping of government workers' family members took place to force them to resign and force them to cooperate with irregular formations.

See A. Giustozzi, *Koran, kałasznikow i laptop. Rebelia neotalibów w Afganistanie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2009, page 93.

¹² T. Pszczołowski, *Zasady sprawnego działania*, Wiedza Powszechna, Warsaw 1967, page 136.

¹³ Both Tadeusz Kotarbiński and Tadeusz Pszczołowski place advisability among the rules of praxeology. As a condition for gaining initiative they point out the necessity of objective achievement, among other things. See. T. Kotarbiński, *Z zagadnień ogólnej teorii walki*, WSPTWW, Warsaw 1938, page 7–8, T. Pszczołowski, *Zasady...*, ed. quot., page 12–13.

solutions for problems standing in the way by the use of means and resources to hand and an appropriate approach.

There is no doubt that irregular formations will be forced to function in conditions where their enemy has numerical and technological superiority. For this reason, the main effort of their activity cannot be orientated towards armed operations. According to research and experience gained from armed conflicts since the beginning of the 21st century, it can be assumed that the enemy described is aiming at targets suitable for his capabilities. The main target listed is the restoration of the situation as it was before allied (coalition) forces intervened, which is only possible once these forces are forced to withdraw from the area of the expeditionary operation¹⁴. The factor that influences the capability to achieve this goal is **destabilisation in the specific region**¹⁵ with broad use of equipment within reach of the enemy and maintaining the **irremovable potential of threats among alliance or coalition troops**.

For either the irregular formations or the allied (coalition) forces to gain the initiative, a key role is played by the population living in the area of operations and, therefore, it becomes an objective of continuous **influence from both fighting sides**. Deprived of effective logistic support and a safe haven, irregular forces are forced to seek ways of gaining support and acceptance of their activities from the non-combatant populace. Gaining or forcing acceptance from the local populace is a primary condition for maintaining maneuverability. Support gained by irregular forces is expressed in the possession of safe heavens and small camp networks adapted for storing weapons and munitions. When necessary these provide the capability to activate a significant number of tactical groups in any location in the area of operations in a short time.

In contemporary expeditionary operations the violence that leads to a decrease in popular support for legal government and multinational task forces, as well an increase in the numbers of irregular forces' supporters, is taking very rigorous forms. Harassment, kidnapping, murders of government workers¹⁶, executions, dividing of local population and bomb attacks are directed towards reducing social support for allied (coalition) and governmental bodies by presenting their incompetence in providing safety and stable development for the local population. Such enemy activity is currently becoming the primary threat to the objectives of operations conducted beyond alliance borders.

The complex goals of irregular forces' activities will become achievable after dividing them into a series of sub-goals. **They can consist of: delegitimisation of**

¹⁴ Also listed among the goals of irregular formations are: gaining influence, takeover of power, gaining financial benefits, and protection of own interests. See: W. Więcek, *Zwalczanie sił destabilizacyjnych w operacjach reagowania kryzysowego. Rozprawa doktorska*, AON, Warsaw 2012, page. 70.

¹⁵ There are no clear definitions of destabilisation operations. According to *Słownik języka polskiego PWN*, destabilisation is described as the lost or thrown off balance state. To destabilise means to cause destabilisation of something. <http://sjp.pwn.pl/szukaj/destabilizować> [access: 20.03.2013]

¹⁶ This also includes killings of officials holding highest positions. in national authorities In July 2011, President Karzaj's stepbrother Ahmad Wali Karzaj, seen as one of the most influential people in the country, was shot in his home by his personal bodyguard. The Taliban took responsibility for that murder. See: <http://www.rp.pl/artykul/9189,686560-Afganistan--Brat-prezydenta-zginal-w-zamachu.html>.

allied (coalition) forces, attacking their will, damaging the reputation of government, influencing public opinion, creation of a preferable media image and extorting support from the population. Experience gained indicates that the enemy can see the possibility of achieving some goals by implementing armed actions against opposing forces, usually not in open confrontation but rather using small efforts and simple weapons e.g. improvised explosive devices¹⁷.

Usually these attacks are carried out against chosen elements of the multinational task forces and seem not to be very severe due to the imperfections of weapons possessed by irregular formations. Such activity has, however, a significant intended psychological effect, consisting of creating a permanent belief in the constant threat of attack that cannot be successfully avoided. **A decrease in the level of morale caused by permanent harassment of allied (coalition) forces and the creation of a belief in the permanent threat posed by the enemy is a very harmful thing and can be achieved by the enemy as past experience has shown.**

The above considerations show that the primary way for irregular formations to achieve their goals will be in relying on avoiding direct confrontation and conducting hidden activities in all possible environments as well in the mass media. This concept is expressed by the consolidation of the shared effects of a system of psychological, informational harassment and battlefield influence. **Increased fatalities for allied troops show that this approach makes it possible for the enemy to achieve its assumed goals.** It has also been noticed that irregular formations adopt their tactics to the activities conducted by allied forces. Therefore,, this is a demanding and learning enemy as exemplified by the evolution of his tactics and, thus, the increasing effectiveness in pursuit of his assumed goals.

IRREGULAR FORMATIONS TACTICS DETERMINANTS

The experience gained during contemporary armed conflicts shows that **facing the undoubted warfare power of NATO countries and challenging their technologically sophisticated armed forces in open (symmetric) confrontation is doomed to failure.** This conclusion is probably the primary determinant for the directions of irregular forces tactics evolution, forcing their leaders to seek effective ways to influence a technologically predominant and numerically superior enemy. This is experienced in skirmishes, ambushes, avoidance of decisive battles, kidnapping, sabotage, diversions and “hit and run” type actions. Such ways of acting arise from the irregular formations’ limitations in organisational, technological, educational and financial dimensions.

¹⁷ Improvised explosive devices (IED) – *explosive devices fabricated in an improvised manner to strike against human beings and equipment. Consist of explosives and other parts of military or non-military origin.* S. Kowalkowski, *Improwizowane urządzenia wybuchowe – definicje*, „Przegląd Wojsk Lądowych”, nr 6/2010, page 27.

In the light of foregoing considerations, it can be assumed that a typical feature of the tactics described is the attempt to achieve maximum effect with minimal means and effort. In many situations the assumed effects will be not achievable by making a direct impact on the enemy but rather by the secondary effects of specific activities¹⁸. It must be clearly indicated that the key factor is time, which works in favour of irregular forces.

The essence of irregular forces' tactics is not the tenacity to defeat the enemy in the battle but to implement a permanent psychical tension in the minds of enemy commanders and soldiers caused by the threat posed to their lives and health. This is possible by firing on the bases, assaulting local authority offices and suicide attacks that, in spite of implemented security measures against them, still remain very dangerous and hard to predict. Avoidance of bigger, open fights also has a media effect because it deprives multinational forces of the possibility of spectacular success required to convince world public opinion about the validity of the conducted operation.

The primary environment for irregular forces' activities is built-up areas. Terrain knowledge and effective use of its features becomes the main factor determining the effectiveness of these formations. This can be proved by multiple examples from past and current armed conflicts.

The tactics of irregular formations differ significantly from traditional recognised combat operations. They impose a requirement to form small groups equipped with light and easy to carry weapons to use in combat. These groups should be capable of executing multiple missions and, therefore, it becomes even more important to engage specially trained fighters equipped with portable anti-aircraft and anti-tank weapons. The type of weapons possessed significantly influences conducted operations. Effective usage of their capability could very often require an attack from close distance. In such a situation, innovation, cleverness, a desire to outwit the enemy, ingenuity and prudence will foster fighting groups.

The tactics of irregular formations must be simple and elastic enough to fluently adapt to frequent changes in a combat situation. Its essence is based on conducting unexpected, fierce attacks on enemy objects with parallel ambushes against troops and patrols, leading to disorganisation of their operations. The results of research show that ambush is the most common method of irregular forces' activities. Today, their basic form is improvised explosive devices (IED), which not only bring fatalities but also decrease the morale of regular forces. In Afghanistan, as recently as 2009, 3149 attacks with that weapon were carried out¹⁹. The advantages of IED use arise from the fact that they are cheap to produce, easy to obtain and assure a relatively high level of safety for those who use them. Use of IEDs in favourable

¹⁸ An example of such activity is conducting spectacular, media spread attacks on developing local security forces conducted in order to show their powerlessness and disability to self-protection and thus to provision of security to the population.

¹⁹ R. Radomski, *Zagrożenia wynikające z prowadzenia działań w środowisku występowania Improvizowanych Urządzeń Wybuchowych (IED)* [w:] *Kierunki i możliwości rozwoju narodowych zdolności w zakresie przeciwdziałania improwizowanym urządzeniom wybuchowym*, DWLąd., Wrocław 2010, page 69.

terrain and against selected targets becomes part of irregular forces' tactics with very high effectiveness. Recently, a new form of ambush has been applied that uses explosive devices containing needles and razors infected with HIV. Detonation of this bomb exposes soldiers to lethal virus infection and subsequently decreases the morale of allied (coalition) forces²⁰.

The tactics of irregular forces are continuously evolving and, subsequently, a rising number of so called *complex attacks* conducted by this enemy have been observed. Their nature is expressed by a short-lived, intense impact on selected opponents with the use of minimum means, which brings about significant effects, mainly psychological ones. Complex attack is an action carried out simultaneously against one or more objects with the use of two or more types of warfare. One possible option of complex attack incorporates, in the first place, firing on a base followed by the detonation of a vehicle born IED at the entry control point and, afterwards, small arms fire against the base. Other options for conducting these attacks are equally possible depending on the capabilities possessed and the ingenuity of the leaders of irregular formations. The attacks described are conducted in the vicinity of bases and along patrolling routes. **They require detailed planning and reconnaissance of attack objects during favourable weather conditions, though they are profitable since they have a significant psychological effect among opposing troops. Implementation of complex attacks is evidence of the evolution of irregular forces' tactics. At the same time, it can be assumed that their leaders know and intentionally apply rules typical for fighting with a stronger opponent.**

The tactics of irregular forces are characterised by particular features. This distinctiveness results from their application by forces with smaller technological potential than the enemy and who are numerically inferior. Searching for solutions in decisive battles would be for irregular formations equal to destruction or, in a best case scenario, with the loss of operational capability. Therefore, the fight must take a harassing format, asymmetric and unconventional, in conjunction with an ever-present use of tricks. The tactically ingenious and creative imagination of the leaders of irregular formations plays a decisive role in the creation of an operation end state. The unpredictability of actions, the creation of a state of continuous threat for enemy troops and the implementation of sophisticated forms and methods of warfare, in conjunction with high maneuverability of actions, make irregular forces an extremely dangerous enemy for the technologically advanced and numerically superior forces of the 21st century.

Conclusion

This article doesn't raise all the issues concerning the tactics of irregular forces, since it considerably exceeds its range. The author's intention was only to highlight the substance and create a foundation for conducting further research in this unarguably substantial area of scientific knowledge.

²⁰ <http://media.wp.pl/kat,1022943,wid,12357701,wiadomosc.html>.

There are sufficient grounds to suppose that the importance of irregular forces in armed conflicts will continuously develop. Today's situation in Ukraine validates this statement. With regard to the situation behind our eastern border, we can recognise many similarities to the assumptions described in the article from the perspective of the goals and methods of confrontation with the legal authorities, the population and regular forces implemented by irregular and, in many cases, "unnamed" armed groups. These similarities force us to think hard about the issue of irregular forces, whose occurrence is not limited only to the alliance's outskirts but has become an alarming issue at its borders. Considerations on tactics and the defying of such an enemy therefore become a present-day area of interest for defence-related sciences, which requires not only a theoretical basis but also implementation of practical solutions during exercises.